

ÚLOHA MOŽNÉ JADERNÉ VÁLKY V DĚJINÁCH A NEVYHNUTELNOST JEJÍHO ODVRÁCENÍ

Válka působí na všechny stránky života společnosti, vyvolává změny v ekonomice, politice, duchovním životě lidí, v sociální oblasti, výrazně ovlivňuje demografické, ekologické procesy. Toto působení se projevuje v průběhu války i po jejím skončení jako její následky.

Při zkoumání dějinné úlohy války je nutné vycházet ze závěrů klasiků marxismu-leninismu, kteří válku zkoumali z **hlediska obecně sociologického**, tj. ve smyslu širokého hodnocení vlivu války jako společenského jevu na všechny oblasti života společnosti a z **konkrétně historického hlediska**.

Z obecně sociologického hlediska je historická úloha války velmi složitá a rozporná. Na jedné straně přináší lidstvu utrpení a strádání, neboť do popředí vystupuje regresivnost války. Na druhé straně může válka za určité situace při všech jejích negativních stránkách urychlit pokrokový vývoj, má určité progresivní tendence.

Pojmy progresivnosti nebo regresivnosti válek jsou výrazně sociálně podmíněny, jsou obsahem konkrétní politiky každé z bojujících stran, nacházející odraz v intenzitě ozbrojeného zápasu, v charakteru použitých zbraní. Každá válka má regresivní tendence, které spočívají v ničení lidí, materiálních a duchovních hodnot, v možné jaderné válce by zanikla světová civilizace. Při hodnocení úlohy války je nutné zachovat i konkrétně historický přístup, brát v úvahu obsah epochy, typ a sociálně politický charakter války, vlastnosti použitých zbraní, rozsah a intenzitu ozbrojeného zápasu, posoudit zda konkrétní válka přispívá ke společenskému pokroku svým hlavním historickým významem a poměrem progresivních a regresivních tendencí, které v ní působí. Každá válka měla a bude mít jiný průběh, charakter a jiné výsledky, tudíž problematika historického významu jaderné války a vymezení její úlohy v dějinách lidské společnosti nabývá na zvláštní aktuálnosti.

Možná jaderná válka svými mohutnými ničivými účinky nestaví před lidstvo alternativu jejího rozpoutání, ale rozhodující v současném období je, že jaderná válka nemůže být prostředkem k dosažení politických, ekonomických, ideologických ani jakýchkoli jiných cílů. Další dějinný vývoj a zachování existence lidstva je možné pouze v mírovém soužití, protože v možném jaderném konfliktu by zahynulo veškeré lidstvo.

Jaderná válka v sobě zahrnuje několik paradoxů. Vznikla technická možnost toho, co je logicky nemožné. Nahromaděné zbraně představují takový potenciál, který je schopen několikanásobně zničit život na Zemi. Další spočívá v tom, že dlouho před tím, než by ta či ona strana vyčerpala své možnosti klást vojenský odpor, neměla by už vlastně koho bránit. Jaderná střetnutí by pravděpodobně pokračovala nad vylištěnými zeměmi. Nahromadění jaderných arzenálů, které přesahuje veškeré rozumné hranice, dalo člověku technickou schopnost zničit sama sebe.

Současný vývoj svědčí o nezbytné podmínce, že společenský pokrok je jedině možný jen při vyloučení jaderné války ze života lidské společnosti. Je to objektivní nutnost a reálný

historický úkol, neboť světová válka není osudově nevyhnutelná. Je možné odvrátit válku a uchránit lidstvo před katastrofou. V tom tkví historické poslání socialismu a všech pokrokových a mírumilovných sil naší planety.

Dnes nelze řešit rozpory v mezinárodních vztazích vojenskou silou nebo hrozbou jejího použití.

Horečné zbrojení se stává absurdním, protože logicky vede k destabilizaci mezinárodních vztahů a nakonec k vojenskému střetnutí. Před lidstvem nyní stojí složitý a náročný úkol – zastavit horečné zbrojení, odvrátit nebezpečí vzniku jaderné války a zachovat mír. Na řešení tohoto problému závisí osudy lidstva, jeho další rozvoj. **Nezbytnost odvrácení války a udržení míru se stala objektivní zákonitostí současného společenského vývoje. Tato zákonitost vyplývá ze tří hlavních příčin.**

První příčina je sociální. Problémy sociálně ekonomického, sociálně politického a duchovního rozvoje je možné úspěšně řešit pouze v míru. Sociální rozvoj lidstva lze zabezpečit jediné za předpokladu, že prostředky vyčleněné na zbrojení se převeďte na uspokojování nejalnéhových potřeb lidí, které by umožnily odstranit bídu, zlikvidovat nebezpečné choroby, negramotnost, hlad, kulturní zaostalost širokých mas v Asii, Africe, Latinské Americe, odstranily by zaostale oblasti současného světa a zabezpečily stabilní rozvoj celého lidstva. Na druhé straně růst horečného zbrojení, zvyšování arzenálu zbraní zvyšuje nebezpečí vzniku války. Snížení tohoto nebezpečí, zajištění bezpečnosti všech států je možné pouze snížením úrovně nahromaděných zbraní při úplném vyloučení jaderných a dalších zbraní hromadného ničení ze života lidí. Vlivem neustálého horečného zbrojení se prohlubují rozpory mezi vyspělými kapitalistickými a rozvojovými státy. Vážné sociální napětí s sebou přináší i v samostatných kapitalistických státech. Odčerpávají se prostředky určené na sociální výdaje, snižují se výdaje na školství, zdravotnictví, kulturu, služby obyvatelstvu. Vysokým tempem roste nezaměstnanost, prohlubují se rozdíly mezi bohatými a chudými, kdy bohatí jsou stále více bohatší a chudí chudší.

Velmi vážné sociální důsledky s sebou nese stále větší zapojování vědy a techniky do militaristických příprav v kapitalistických státech. Věda v současném období prodělala kvalitativní skok v prostředcích ničení, ve vojensví, který poprvé v dějinách „obdařil“ člověka fyzickou schopností zničit všechno živé na Zemi. Kapitalismus staví vědu proti zájmům lidstva, využívá jí ve svém egoistickém zájmu zvyšování svých zisků, které mu zabezpečuje zbrojení.

Velmi vážné nebezpečí skrývají regionální konflikty, jejichž hranice se rozšiřují a neustále přibývá států, které jsou do nich zavlékány, přímo či nepřímo se dotýkají jejich zájmů. Vzniká velmi vážné nebezpečí vzniku jaderné války, neboť tajemství výroby jaderných zbraní zná mnoho států, které se stále více stávají jejich vlastníkem.

Je v zájmu lidstva vyřešit převládající rozpor, rozpor mezi válkou a mírem, mezi bytím a nebytím lidstva. Jeho řešení předpokládá vyřešit ostatní rozpory a problémy současného světa. Pouze jejich odstraněním se svět přiblíží k míru, který jediný je schopen zabezpečit lidstvu cestu vpřed, k jeho dalšímu rozvoji a pokroku.

Druhá příčina je demografická, která vyplývá z nesmírně ničivého charakteru moderních zbraní. Samotná povaha zbraní hromadného ničení spočívá v jejich likvidaci všeho živého na této planetě. Při rozpoutání jaderného konfliktu by zanikla celá civilizace. Část okamžitě v důsledku jaderných výbuchů, část, která by přežila, by byla odsouzena k pomalému umírání. Došlo by k výrazným změnám v meteorologických a klimatických podmínkách na světě. Vědci dospěli k závěru, že geografické důsledky jaderné války by byly dokonce nebezpečnější, než přímé účinky jaderných zbraní. V celosvětovém životním prostředí by nastaly změny trvající velmi dlouhou dobu. Docházelo by k hromadnému stěhování lidí z postižených oblastí do „nezasažených“. V této souvislosti by nastaly problémy se zásobováním potravinami, vodou a dalšími nezbytnými potřebami, které zabezpečují lidský život. Byly by paralyzovány vzájemné sociálně ekonomické, politické, duchovní vztahy mezi lidmi, úplně by se rozpadl celý sociálně ekonomický systém života lidí, přestaly by existovat jednotlivé národy, státy. Celé oblasti by byly odsouzeny k pomalému umírání hladem, šířily by se nemoci, epidemie, nepochybně i násilí a další negativní společenské jevy.

Třetí příčina je ekologická, neboť jaderná válka by způsobila převratné změny v životním

prostředí. Dřívější války, i když se odehrávaly na velkém prostoru, neprobíhaly na celé planetě a většina zemí nebyla válkou zasažena a účinky použitých zbraní neměly úplně zhoubný vliv na životní prostředí. Teprve rozvoj vědeckotechnické revoluce ve vojenství a z ní vyplývající rozvoj zbraní a bojové techniky, existence jaderných, chemických a dalších zbraní hromadného ničení, technicky umožňuje rozšířit válku na celou planetu a existují plány přenést válku i do kosmu.

Důsledky vlivu jaderné války na životní prostředí, na ekologický systém Země jsou známy v širokém měřítku, ale žádný odborník nedokáže předpovědět veškeré negativní vlivy války, neboť mnohé změny, které by nastaly ve flóře a fauně, by se navzájem prolínaly a nelze vyloučit, že by způsobily nové katastrofy.

Následky záření by se projevíly v genetické povaze člověka, značně by se rozšířila nádorová onemocnění, nemoci z ozáření. Došlo by k závažným změnám v klimatických podmínkách, v důsledku nespočetných jaderných výbuchů by se Země zahálila do oblaku kouře a popela, nastala by tzv. „jaderná zima“, kdy teplota by i v létě klesla pod bod mrazu, zamrzly by vodní zdroje, přerušily by se vegetační a další procesy, udržující život. Byla by zničena zhruba polovina ozónové vrstvy, která chrání Zemi před zhoubným ultrafialovým a kosmickým zářením. Nastala by prudká změna v hydrologickém režimu. Vlivem teploty vzniklé při jaderných výbuchích by došlo k tání ledovců a sněhu, které by přineslo ničivé povodně. Působením všech těchto negativních vlivů by zahynula většina živočichů, pro vyšší formy života by nastala katastrofální situace a nejspíše by zanikl člověk jako lidský rod.

Tato chmurná vize jaderné války ukazuje nutnost jejího odvrácení, neboť soudobé raketové jaderné zbraně neohrožují pouze jednotlivé národy, ani jednotlivé kontinenty, ale celý svět bez rozdílu. Před lidstvem stojí ne alternativa války, ale alternativa zachování míru.

Ta vyplývá z nesmírně ničivého charakteru soudobé války. Jsou vyvíjeny a zaváděny do výzbroje mohutné ničivé prostředky, rozmísťované na Zemi a existují reálné plány na rozmísťování zbraní do kosmu, které mají být schopny zasáhnout jakýkoli cíl na Zemi i v kosmu. Podle propočtu odborníků převyšuje v současné době výbušná síla nahromaděných jaderných zbraní 50 miliard tun TNT a toto množství může patnáctinásobně zničit Zemi.

Horečné zbrojení a války mají stále zhoubnější vliv na životní prostředí, přírodu, lidské zdraví. V důsledku zkoušek jaderných zbraní dochází ke zvýšení nádorových onemocnění, rodí se děti s různými fyzickými defekty, vyvolávají se chorobné změny mechanismu dědičnosti aj.

Snížení vojenských výdajů by podstatně přispělo k řešení všech globálních problémů. Prostředky, vynakládané na zbrojení a pohlcující značnou část národního důchodu, by bylo možné využít k jejich řešení. Jde zejména o boj proti hladu, epidemiím, negramotnosti, řešení naléhavých energetických, surovinových a jiných problémů, ale i zvýšení životní úrovně pracujících, snížení nezaměstnanosti, výstavbu bytů, nemocnic, škol aj.

Pouze za předpokladu zastavení horečného zbrojení **může lidstvo přistoupit k zásadnímu řešení ekologického problému,** který vystupuje jako naléhavá nutnost. Nahromaděné problémy je nutné řešit v krátké době, nemají-li se stát nepřekonatelnou překážkou vývoje lidstva a dokonce ohrozit jeho samostatnou existenci.

Socialistické státy v čele se Sovětským svazem a všechny mírové a protiválečné síly jsou si plně vědomy nebezpečí, vyplývajících z hromadění jaderných zbraní a snahy USA militarizovat vesmír. Zaujímají k těmto otázkám zásadní stanovisko. SSSR předkládá celou řadu konkrétních a konstruktivních návrhů zaměřených na likvidaci jaderných zbraní. V prosinci roku 1987 byla ve Washingtonu podepsána první smlouva mezi SSSR a USA o likvidaci určité třídy jaderných zbraní. Probíhají jednání mezi SSSR a USA o padesátiprocentním snížení strategických jaderných zbraní a další mírová jednání. Cílem iniciativ SSSR je zbavit lidstvo do konce století hrozb jaderných zbraní, jak to zdůraznil ve svém prohlášení generální tajemník ÚV KSSS M. S. Gorbačov 15. ledna roku 1986.

Svět se mění a vyvíjí. Z tohoto hlediska nelze uplatňovat stále stejné metody v politice. **Dialektika vývoje soudobého světa ukazuje na nutnost jiného myšlení a jednání.** Vystupuje do popředí potřeba uvést do souladu politické myšlení s požadavky dnešní doby, které odrážejí objektivní realitu. Toto myšlení se rodí velmi těžce, neboť jde o přehodnocování vžitých

názorů na otázky války a míru, na otázky vztahů mezi oběma soustavami a na celou řadu celosvětových problémů.

Tyto nové přístupy, formulované SSSR, odrážejí složitost a protikladnost dnešního světa, ukazují cesty k překonání současných rozporů a zachování míru. Je objektivní nutností, aby nové přístupy k řešení současných problémů se odrážely v praktické činnosti všech států, všech politických sil světa. V celosvětovém měřítku je nutné překonat dosavadní způsob myšlení, stereotypy a dogmata, která jsou dědictvím nenávratné minulosti.

V dnešním světě není možné způsob myšlení a jednání zakládat na použití síly, tak jak tomu bylo doposud. Z toho vyplývá životní nutnost položit na základ mezinárodní politiky všelidské morální a etické normy a zlidštit, zhumanizovat vztahy mezi státy.

Základní výchozí princip nového myšlení spočívá v tom, že jaderná válka nemůže být prostředkem k dosažení politických, ekonomických, ideologických ani jakýchkoli jiných cílů. Odráží se skutečnost, že by to nebyla obvyklá válka, ale sebevražda. Celý svět, veškeré lidstvo se musí zasadit o odstranění hrozby jaderné války ze svého života a vstoupit do světa bez jaderných zbraní, do světa míru a spolupráce. Jen za tohoto předpokladu si lidstvo znovu vrátí nesmrtelnost, které se zbavuje hromaděním jaderných zbraní. Uvést do života proces nového myšlení není jednoduché. Nejtěžší je dosáhnout, aby se toto myšlení odráželo v činech politiků. Nové myšlení, které nevzniklo náhodou, nebo subjektivním přáním politiků, ale zrodilo se na základě objektivní reality své doby, je zárukou, že jaderná válka bude odstraněna ze života lidí, že existence lidstva bude zachována, neboť po jaderné válce nebudou žádné problémy, ani tu nebude nikdo, kdo by mohl jednat o novém světě. Před lidstvem stojí celá řada celosvětových problémů, které musí urychleně řešit a vyřešit, jestliže se chce dále rozvíjet. Základním předpokladem je odstranit hrozbu jaderné války ze života lidské společnosti.